

Ledare nr 2 2023: Forskningsanknytning förutsätter en integration mellan vetenskaplig och pedagogisk verksamhet

Åsa Lindberg-Sand
Lunds universitet, Sverige

Det här numret av Högre utbildning visar spännvidden i de bidrag som tidskriften tar emot. Som helhet erbjuder numret såväl övergripande perspektiv på det akademiska arbetet som undervisningsnära studier av hur lärare kan möta studenter i olika situationer. Mer om dessa nedan. I redaktionen läser vi alla manuskript, både de som refuseras och de som publiceras, i ett kontinuerligt flöde. Sammanhanget ger oss en bild av vilka problem inom det pedagogiska området den akademiska professionen uppfattar som angelägna och möjliga att undersöka. Mosaiken av alla manuskript som skickas in till Högre utbildning visar karaktären både i den forskning och i den högskolepedagogiska utveckling som äger rum inom området. Den kan beskrivas som småskalig och ganska splittrad. Även när studierna är av hög kvalitet består de ofta av mindre projekt, utförda så att säga på övertid inom den egna undervisningen eller vid sidan av den egna forskningsinriktningen. Dessutom utförs de mestadels inom ramen för de villkor systemet, i form av programstrukturer, kursplaner och examinationer, sätter. Till det kommer att resultat från större externt finansierade forskningsprojekt som utforskar högre utbildning idag främst publiceras i högt rankade internationella tidskrifter. Frågan är därför var redovisningen av större forskningsprojekt och utvecklingsarbeten inom högre utbildning kan mötas och skapa ett kvalificerat underlag för den pedagogiska utvecklingen vid svenska lärosäten. När den här tidskriften startade för mer än ett decennium sedan var det med en tydlig ambition att skapa en sådan mötesplats. Vi valde också att publicera på svenska, eftersom den största delen av den undervisning som bedrivs inom de stora professionsprogrammen förutsätter att lärare kan tala både om forskning och undervisning på svenska med studenterna. Idag ser vi en ökande andel bidrag på engelska. Men trots att merparten av våra artiklar skrivs på svenska är ju den forskning som redovisas alltid förankrad i ett internationellt forskningsmanhang. I stort kan man därför säga att vår tidskrift inte bara publicerar forskning om högre utbildning utan också försöker bidra såväl till en *integration* som en *tillämpning* av forskningsresultaten i undervisningen.

Redan för över trettio år sedan visade Ernst Boyer (1990) hur mycket man riskerar att förlora om den akademiska kompetensen hanteras som om den bestod av två separata delar: den vetenskapliga och den pedagogiska. Han menade att för att universitet och högskolor ska kunna ansvara för vetenskaplig kunskapsutveckling och bidra till samhällets utveckling måste den akademiska professionens kompetens uppfattas som en kunskapsbaserad helhet – *academic scholarship*. Inom denna samspelar fyra aspekter av kunskapsbildning: att upptäcka, undervisa, tillämpa och integrera kunskaper inom det egna området. Boyer menar att alla fyra är nödvändiga för helheten, men att tonvikten mellan dem kommer att behöva variera såväl mellan

Författarkontakt: Åsa Lindberg-Sand, e-post: asa.lindberg-sand@ahu.lu.se

Artiklar och reflektioner är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen. Se <https://hogreutbildning.se> ISSN 2000-7558

©2023 Åsa Lindberg-Sand. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Lindberg-Sand, Å. (2023). «Ledare nr 2 2023: Forskningsanknytning förutsätter en integration mellan vetenskaplig och pedagogisk verksamhet», *Högre utbildning*, 13(2), 103–106. <https://doi.org/10.23865/hu.v13.6137>

individer som över den akademiska karriären. De fyra aspekterna påvisar även den akademiska professionens ansvar för kvaliteten i högre utbildning – uppfattad som en helhet. Så fort man lyfter blicken från den egna specialiserade forskningsinriktningen eller undervisningsansvaret borde det bli tydligt att om man inte betraktar integration och tillämpning som värdiga akademiska kompetensområden kommer dessa att kunna hanteras som primärt tekniska eller administrativa reservat inom vilka ett akademiskt perspektiv kan komma att uppfattas som störande eller oväsentligt.

Därför är det med en befriande känsla jag läser den nyligen publicerade rapporten från Kungliga Vetenskapsakademien: *Forskningsanknytning. En nyckelfråga för den högre utbildningens kvalitet* (Sahlin, 2023). Här pläderas engagerat för behovet av ett genomgripande pedagogiskt utvecklingsarbete för att stärka utbildningarnas vetenskapliga grund, som man menar tagits för givet kvalitetsarbetet och rentav försumrats på ledningsnivå. Man har nöjt sig med att hänvisa till andelen disputerade bland de undervisande lärarna och med det förutsatt att den vetenskapliga grunden för ämnesinnehållet då tillvaratas. Rapporten lyfter fram det faktum att det främst är genom utbildningen, i mötet med studenterna, som de vetenskapliga resultaten kan bli kända och komma att påverka framtidens samhälle. Men man menar att det underfinansierade och decentraliserade utbildningssystem som utvecklats sedan 1993 innebär stora svårigheter att förnya det vetenskapliga innehållet i undervisningen. Forskning och utbildning glider allt längre från varandra. Därför behövs en satsning inte bara på forskningsanknytning av utbildningen utan även på en utbildningsanknytning av forskningen. Rapporten ger dock en ganska svepande och polariserad bild särskilt av de stora professionsprogrammen, vilken behöver granskas kritiskt i den fortsatta diskussionen. Den sätter också stor tilltro till vad ett kraftfullt visionärt ledarskap snabbt kan åstadkomma, vilken jag efter fyra decenniers närkontakt med utvecklingsarbete inom flera stora professionsprogram kan uppfatta som en smula naiv. Men förslagen till åtgärder både i ett kort och långsiktigt perspektiv är väl värda att överväga – och avsätta stora resurser för att kunna genomföra. För problemet med en ökad integration mellan den vetenskapliga och pedagogiska verksamheten är att den också kräver mer resurser än att fortsätta att upprätthålla klyftan mellan dem.

Rapporten för också fram att en förnyelse av arbetet med forskningsanknytning behöver bygga på Boyers perspektiv på den akademiska professionens kompetens. Utifrån detta skissar man även på ett bredare uppdrag för forskarutbildningen och akademiska karriärtjänster:

Vidare behöver ideal om *scholarship* genomsyra all forskning och utbildning. De som är verk samma inom den högre utbildningen och forskningen behöver inte alltid både undervisa och forska, men de bör vara utbildade för att kunna integrera forskning och utbildning. Det kan understödjas av att högskolepedagogik integreras i forskarutbildningen, att karriärtjänster innefattar såväl forskning som undervisning och att undervisningen drivs på en vetenskaplig grund både avseende innehåll i utbildningen och dess form och utövande. Det borde också vara självklart att forskningsanknytningens många dimensioner ska ingå i all högskolepedagogisk utbildning. (Sahlin, 2023, s. 38)

För mig visar citatet ovan att rapportens olika förslag om hur forskningsanknytningen av utbildningen kan förstärkas i grund och botten handlar om helheten i den akademiska professionens ansvar. Förslagen handlar om att den akademiska professionen genom ökad samverkan på olika nivåer på ett bättre sätt ska kunna ta sitt ansvar för hur mötet mellan utbildning och forskning inom högre utbildning faller ut. Det är också inom det gränsområdet vår tidskrift har sin uppgift. Förutom att publicera resultat från forskning om högre utbildning handlar det – med

rapportens ordval – om att utbildningsanknyta forskning om högre utbildning så att den kan komma till användning. Man kan säga att vår tidskrift bidrar med underlag för att ge den akademiska professionen möjlighet att vidareutveckla den egna akademiska litteraciteten inom det gränsområde där professionens undervisningserfarenheter kan vinna på att integreras med forskning om högre utbildning. Tyvärr var den målsättningen tydligen inte tillräckligt kvalificerad för att vi skulle få fortsatt tidskriftsstöd från Vetenskapsrådet för de kommande åren. Men å andra sidan bör man även ställa frågan om var ansvaret för att tillse att det finns ett forskningsbaserat stöd för den akademiska professionens utveckling bör ligga.

Så utifrån detta perspektiv, vad kan man få reda på genom att läsa bidragen i detta nummer? I artikeln av Silander och Pietliä (2023) *Teaching and research staff at Swedish universities – A view through the lens of internationalization and diversity* redovisas hur stora förändringar sammansättningen av undervisande och forskande personal vid landets universitet har genomgått 2008–2018. Internationaliseringen har varit påtaglig och framför allt till karriärtjänsterna rekryteras många utländska akademiker. Andelen med svensk bakgrund inom de så kallade hårda vetenskaperna har här gått från en tydlig majoritet till en minoritet. Inom samhällsvetenskap och humaniora finns motsvarade tendens om än inte så uttalad. Ännu ser man inte motsvarande förändring bland lektorer och professorer, men sammansättningen här speglar ju senare steg i karriären. Hos mig väcks två frågor av studien. Den första handlar om i vilken utsträckning de utländska akademiker som idag befinner sig på tillfälliga karriärtjänster eventuellt kommer att missgynnas vid övergången till fasta anställningar som lektorer eller professorer. Den andra handlar om hur förutsättningarna för att utveckla utbildningarna förändras när en allt större andel av dem som forskar inom olika ämnen inte har någon egen erfarenhet av att ha varit studenter eller doktorander i svensk högre utbildning. Ett förhållande som – beroende på hur det tas om hand – antagligen kan leda såväl till förnyelse som förvirring i undervisningens komplexa sammanhang.

Sedan många decennier tillbaka har det varit lagstadgat att bedömningen av en ansökan till en läraranställning eller en befordran ska utföras med lika stor omsorg när det gäller vetenskaplig och pedagogisk skicklighet. Under årens lopp har olika vägar prövats för att underbygga och stärka bedömningen av pedagogisk skicklighet. Stöd för att skriva pedagogiska meritportföljer ges ofta av högskolepedagogiska enheter och många lärosäten utser särskilt pedagogiskt sakkunniga vid beredning av beslut för anställning. Därutöver har hälften av landets lärosäten inrättat olika pedagogiska meriteringsmodeller för att kunna uppmärksamma och belöna goda pedagogiska insatser (Winka & Ryegård, 2021). Utvecklingen har varit viktig för att lyfta fram betydelsen av den pedagogiska skickligheten som en aspekt av den akademiska kompetensen. Den har även skapat en efterfrågan på pedagogiskt sakkunniga som kan delta i de olika typer av bedömningar som förekommer. Sedan mer än tio år tillbaka anordnas därför i samverkan mellan olika högskolepedagogiska enheter en nationell kurs på två veckor som ska ge en grund för sådana uppdrag. I bidraget *Granskning av pedagogisk skicklighet – utmaningar för sakkunniga* redovisas en grupp som på olika sätt medverkat i kursen (Bolander Laksov, Elmgren, Olsson, Sjögren, Ryegård & Winka, 2023) vilka utmaningar deltagarna i tre kursomgångar (2017–2020) uppfattat att uppdraget kan innebära. Ett av de fem teman som redovisas handlar om att den organisatoriska legitimiteten för uppdraget varierar mellan olika lärosäten och utbildningssammanhang. En fråga man kan ställa sig är på vilka sätt pedagogiska meritmodeller, som bygger på att pedagogiska portföljer bedöms för sig, kan medverka till utvecklingen av den helhetssyn på den akademiska kompetensen Boyer lyfte fram?

I de återstående bidragen i nummer två finns mycket att hämta för reflektioner över den dagliga undervisningen och för att få syn på hur olika sätt att relatera till studenterna även

kopplar till viktiga frågor om vad utbildningen går ut på. Två bidrag handlar om hur man redan i utbildningen kan lägga en grund för utveckling av ett professionellt omdöme. I en fördjupad diskussion: *Bildandet av professionellt omdöme: om den levda kroppen som utgångspunkt och resurs* resonerar Pröckl (2023) om hur omdömesförmågan, blicken för vad som har betydelse i en situation och känslan för yrkets komplexitet, kan övas genom reflekterande seminarier som erbjuder studenterna att leva sig in i relevanta situationer genom att simulera hur de skulle ta sig an dessa inom ramen för den kommande yrkesrollen. I en reflekterad utbildningspraktik: *Värderingsövningar som ett praktiskt verktyg för att öka omdömesförmågan inom professionsutbildningar* redogör Ambrose (2023) för hur detta kan genomföras. I artikeln: *Studenters arbete med respons: förstår de vad jag menar?* (Zetterberg, 2023) redovisas på vilket sätt studenter tar till sig olika former av feedback. Det visade sig att studenternas utmaning inte främst låg i att förstå responsen, utan snarare i att hantera de känslor den väckte.

Studenterna tar på sina egna sätt över olika inslag i den akademiska kulturen. När Wennerberg, Bolander Laksov & West (2023) analyserade nomineringar till pedagogiska priser visade det sig att nomineringarna i högre grad lyfte fram manliga lärare. I artikeln: *What Students Value in Their Teachers – An Analysis of Male and Female Student Nominations to a Teaching Award* rekommenderar författarna därför att vi som lärare behöver öka vår medvetenhet kring hur genus reproduceras i undervisningen. Idag har studenterna också fått tillgång till nya elektroniska redskap i sina studier. När Chat GPT lanserades ungefär för ett år sedan prövade Christiansen, Normark och Leo Swenne (2023) att låta systemet svara på frågorna i en hemtentamen i slutet av ett sjuksköterskeprogram. I den reflekterade utbildningspraktiken: *Hur AI-verktyget ChatGPT klarar en hemtentamen i palliativ vård* konstateras att systemet hade klarat examinationen med godkänt betyg. Somliga svar var mycket bra och resonerande till sin natur men några var felaktiga. Svaren var betydligt längre och bättre strukturerade än de studenterna vanligtvis lämnar in. Författarna konstaterar att möjligheten att upptäcka försök till vilseledande i examination hade varit liten.

Avslutningsvis innehåller numret två underlag för vidareutveckling av undervisningen. I bidraget: *Fältstudie i yrkesutbildning* redovisar Runström Nilsson (2023) utifrån ett ramverk olika sätt att avgränsa vad som kan innefattas under benämningen fältstudie, som ett stöd för hur sådana kan konstrueras och examineras inom programutbildningar. Och om undervisningen ska äga rum på campus kan antologin: *Använd rummet* med fördel användas som en handbok enligt den positiva recensionen av Edberg (2023).

REFERENSER

- Boyer, E.L. (1990). *Scholarship Reconsidered – priorities of the professoriate*. Jossey Bass.
- Sahlin, K. (2023). *Forskningsanknytning. En nyckelfråga för den högre utbildningens kvalitet*. Rapport från Kungliga Vetenskapsakademien.
- Winka, K., Ryegård, Å. (2021). *Pedagogiska meriteringsmodeller vid Sveriges universitet och högskolor 2021*. Skriftserie från Universitetspedagogik och lärandestöd, UPL, Umeå universitet. Nr 1/2021.